

5. Het Waalse Dragonderregiment de Mattha (Walsche Dragonders)

Graag neem ik u mee terug in de tijd naar de roerige periode 1740-1748 waarin mijn voorvader Augustinus - zich noemende “Sevenboom” - als beroepsmilitair in het Staatse Leger uiteindelijk in de stad Amersfoort terecht kwam.

AUGUSTINUS SEVENBOOM alias SIEBEMBORN was dragonder in het Staatse Leger vanaf circa 1742 t/m 1748 in welke periode de Oostenrijkse Successieoorlog ook vanaf mei 1744 in de Oostenrijkse Nederlanden – het huidige België, Luxemburg, Staats-Vlaanderen, Staats-Brabant en delen van Limburg - woedde. Hierover heb ik reeds uitvoerig verslag gedaan in het voorgaande hoofdstuk.

Omdat in de Nationale Archieven van Luxemburg en Nederland er niets over dit regiment - in deze periode - is te vinden, moest ik aan de hand van diverse bronnen zien tot een reconstructie van dit regiment te komen.

De zogenaamde officiersboekjes, waar alle officieren en legeronderdelen van het Staatse Leger in werden vermeld, vormden daarvoor een waardevolle bron. Alvorens inhoudelijk op het regiment zelf in te gaan, geef ik hieronder een aantal bijzonderheden over de cavalerie en de dragonder in het bijzonder.

Wat waren “dragonders” en wat was hun taak?

Hoewel ingedeeld bij de cavalerie en reeds in 1672 permanent onderdeel van het Staatse Leger, vormden de dragonders een apart soort wapen. Dragonders waren oorspronkelijk infanteristen die in oorlogstijd bereden werden gemaakt en daarmee voor snel verplaatsbare vuurkracht konden zorgen. Zij verplaatsten zich te paard naar het strijdtoneel en vchten te voet als infanteristen. Hun minimale lengte was 5 voet & 2 duim (conincsmaete) = 163cm tot 167cm.

De bewapening en benaming van de rangen kwam overeen met dat van het voetvolk.

De dragonders zorgden voor de beveiliging van de zich verplaatsende troepen en de karavaanwagens, de zogeheten “trein”, terwijl zij tijdens een veldslag snel naar de brandhaard van de strijd konden worden gestuurd.

In 1726 werden de dragonders voorgoed voorzien van paarden. Dat de ruitery (cavalerie) ten opzichte van de dragonders over betere paarden beschikte bleek uit de prijs, namelijk ongeveer 45 rijksdaalders voor een dragonderpaard en ongeveer 60 rijksdaalders voor een ruiterypaard van bijvoorbeeld een huzaar. Dit prijsniveau van omstreeks 1707 zal niet veel verschillen met de periode waarin Augustinus dragonder werd.

Ook hun bewapening werd aangepast en bestond uit een sabel, een kort vuurwapen en 1 pistool, terwijl een dragonder voorheen beschikte over een musket dat te voet moest worden afgeschoten.

Hoe ging de werving van soldaten?

Het was gebruikelijk dat wervingsteams bestaande uit een officier, een onderofficier en soldaten (tamboers) met name in de garnizoensplaatsen gelegen in de eigen landstreek gingen werven of ronselen, zoals dat veelal werd genoemd.

Hierdoor verkreeg men een betere saamhorigheid en samenwerking en kwam men niet in conflict met belangen en rechten van andere staten en overheden.

Aan het einde van elke winterperiode werden nieuwe soldaten geworven, zodat de eenheden voor de maand mei op volle sterkte gebracht waren, om zich bij de aanvang van de voorjaarsexercitie compleet te kunnen presenteren.

Indien men tekende moest men voor de monstercommissaris verschijnen, waarna bij goedkeuring de kapitein van de compagnie het werfgeld voor de uitrusting ontving.

De kapitein van een compagnie ook was verantwoordelijk voor het op sterkte houden daarvan en kreeg op basis van een volledige compagnie het soldijbedrag uitgekeerd.

De minimale leeftijd waarop men in Staatse dienst kon treden was 18 tot 20 jaar, ongehuwd, bekwaam tot dienst en vrij van ziekte of gebreken en niet ouder dan 40 jaar.

Zelfs jongens van 16 jaar met een stevig postuur werden geworven en werden aangesteld als cadet tot hun 18^e, waarna zij de status en het inkomen van een soldaat kregen.

In de periode dat Augustinus dienst nam, tekende men voor het leven, maar kon men gebruik maken van de bepaling die in 1727 van kracht was geworden, om na 6 jaar ontslag te nemen uit militaire dienst. Als Augustinus op 19 of 20 jarige leeftijd dienst nam in 1742, dan kon hij in 1748 van deze regeling gebruik maken om burger te worden, wat hij ook deed.

Dragonder "oude stijl" omstreeks 1715

Beroepskeuze, soldij, onderdak en voeding.

Uit het oogpunt van bestaanszekerheid namen de meeste soldaten vrijwillig dienst, daar toentertijd nog geen sprake was van dienstplicht. Men tekende voor minimaal 6 jaar en kon na afloop van het contract nog 2x met 6 jaar verlengen, wat in oorlogstijd vaak eindigde met de dood, invaliditeit of ziekte.

De drijfveer om beroepssoldaat te worden was naast het verkrijgen van een vast inkomen, avontuurlijke instelling, vaderlandsliefde of een crimineel verleden. In wezen koos men voor een levensbedreigende werkkring, die bovendien een matig loon opleverde. Overleven en geen oorlogsinvalide worden was de primaire doelstelling van “jan soldaat”.

In de periode 1740–1748 was het woongebied van Augustinus in de Oostenrijkse Nederlanden gelegen. Waarschijnlijk kon hij zich via een wervingsofficier van De Republiek, die in dit gebied actief was, zich aanmelden. In 1742 werden de Staatse troepen uitgebreid.

De compagnie dragonders waartoe Augustinus behoorde, bestond waarschijnlijk uit:

1 kapitein	2 wachtmeesters	
1 luitenant	2 korporaals	
1 vaandrig	1 of 2 tamboers	35 dragonders

Totaal circa 44 man plus hun paarden en tevens bagagepaarden.

Een soldaat, onderofficier & officier kregen officieel 8 x per 42 dagen uitbetaald (heremaand), en in december (korte maand) werden 29 dagen uitbetaald. Omdat zo'n lange periode in de praktijk niet haalbaar was, werd een weekgeld voorgeschoten door de commandant en wel op elke maandag van de week. De uitbetaling van de officiële heremaanden vond plaats op 1 januari, 12 februari, 26 maart, 7 mei, 18 juni, 30 juli, 10 september en 22 oktober. De korte maand op 3 december.

Een dragonder (soldaat) verdiende per heel dienstjaar totaal circa 209 gulden inclusief de vergoeding voor zijn paard en kreeg elke twee jaar een nieuw uniform.

Dit kwam neer per heremaand van 42 dagen op 24 gulden tegenover de soldaat die 12 gulden en 5 stuivers kreeg. Aangezien beide gelijk in rang waren, kreeg de dragonder voor het onderhoud van zijn paard per 42 kalenderdagen dus 11 gulden en 15 stuivers meer! Globaal kreeg een soldaat de helft van het traktement van een dragonder (man en paard).

Wat verdienden de rangen & standen per 42 kalenderdagen als:

kapitein	240 gulden	sergeant/wachtmeester	44 gulden
luitenant	79 gulden	dragonder	24 gulden
vaandrig	74 gulden		

De soldij werd zoals eerder genoemd voorgeschoten door de kapitein van de compagnie, die weer een lening sloot bij een zogenaamde sollicitateur. Deze financier was een particuliere voorschotbank. Zij betaalden de compagniescommandant uit die de manschappen hun soldij betaalde. Door deze wijze van financiering werd voorkomen dat troepen zonder geld kwamen, waardoor gevaar voor muiterij en onnodige plundering werd voorkomen.

De vergoeding die de kapitein ontving was gebaseerd op een voltallige compagnie.

De inkwartiering werd geregeld en betaald door de staat of garnizoensplaats, wat er meestal er op neer kwam dat twee man 1 bed moesten delen. Dit zou men tegenwoordig

“timesharing” noemen. Vaak vond inkwartiering bij de burgers plaats tegen betaling van serviesgelden. In Amersfoort werd voor elke ingekwartierde soldaat bij burgers een “billet” verstrekt. Ook was er sprake van kazernering en werden de soldaten in grotere gebouwen ondergebracht. In oorlogstijd werden soldaten vaak zonder vorm van inspraak in steden of daarbuiten gestationeerd voor rekening van de stad of burgerbevolking.

Bij marcherende troepen werd de foerage verzorgd door de legereenheid. Een soldaat kreeg per dag, 1 kan bier, 2 pond brood en een kwart pond boter of spek. De warme hap ontbrak. Voorts kreeg een ruiter voor zijn paard 16 pond hooi en drie bossen stro per dag. De dagelijkse verzorging van het paard vergde de nodige tijd van de dragonder en behoorde tot zijn vaste taak. Hij droeg daarbij aangepaste kleding en een muts.

In vergelijking met een volwassen dagloner die gemiddeld 90 dagen zonder werk zat, inclusief de zondagen en een jaarloon van circa 160 verdiende, was zijn netto loon van circa 100 gulden zonder paard, aan de lage kant. Daar stond tegenover dat de militair kost en inwoning had, wat uiteraard ook als loon moet worden beschouwd. De extra's kon men in oorlogstijd via plundering binnen halen. Dat dit aanzienlijke bedragen konden zijn, blijkt wel uit het feit dat sommige soldaten bij hun afzwaaien zich de aankoop van een huis konden permitteren. Het loonniveau bleef ongeveer gelijk gedurende de periode 1600 tot omstreeks 1800.

Het Regiment de “Mattha”.

Het legeronderdeel waarbij Augustinus in dienst trad, was het Regiment Waalse (Walsche) Dragonders van Generaal Major Baron de Mattha & Distroff - Johan Alexander Baron de Mattha gehuwd met vrouwe Angelina Caris. Hij was een Waals edelman die in Staatse dienst trad en vanaf 18 juli 1733 het bevel voerde over dit regiment dragonders in de rang van kolonel. De regimentscommandanten werden over het algemeen aangesteld in deze rang, waarna – bij goed functioneren – na een aantal jaren promotie volgde tot generaal-majoor.

Op 5 maart 1748 werd het commando van dit regiment overgedragen aan Generaal Adolf Berg Baron van Trips, bevelhebber van de gehele Staatse cavalerie. De inmiddels bevorderde “de Mattha” tot Luitenant-generaal, was in de tweede helft van 1747 overleden, waardoor deze kolonelfunctie vacant was.

De naam van het regiment werd vanaf 5 maart 1748, Regiment “de Trips”. Augustinus zal slechts korte tijd onder deze nieuwe bevelhebber hebben gediend en reeds in de 2^e helft van 1748 of begin 1749 burgerman zijn geworden, gezien zijn tijdelijke vertrek naar Hoevelaken in de eerste helft van 1749. Of hij na zijn huwelijk in april 1748 nog in actieve dienst heeft meegedaan aan de gevechten in en rond Maastricht, die op 1 april 1748 begonnen, kon ik niet achterhalen. Op 22 april 1748 werd op bevel van ons opperbevel de stad aan de Fransen overgegeven en kregen de 8000 verdedigers van de stad een vrije aftocht.

Een Regiment dragonders bestond in vreedstijd uit vier escadrons van elk twee compagnieën.

Een compagnie bestond uit circa 35 dragonders met drie officieren, twee onderofficieren, korporaals en tamboers, tezamen circa 44 man. De Lijfcompagnie van de

regimentskolonel had bovendien nog een aantal extra manschappen, zoals een fourier, kwartiermeester en muzikanten.

Dit aantal van 8 compagnieën was van toepassing in 1740 en 1741. Pas in 1742 toen de oorlogsdreiging verder toenam, werd de sterkte opgevoerd tot 5 escadrons van 2 compagnieën, totaal tien compagnieën. Op deze sterkte werd het regiment tot het einde van de oorlog gehandhaafd.

Een deel van dit regiment was van 1737 tot 1746 gelegerd te Bergen-op-Zoom. Na uitbreken van de oorlog werden de Nederlandse Regimenten verspreid ingezet, wat slechts beperkt kan worden gereconstrueerd. In 1745 viel de vestingstad Mons (Bergen) en kwamen 3 compagnieën van “de Mattha” in Franse handen. Omdat De Republiek officieel niet in oorlog was met de Fransen, kregen zij vrije aftocht met behoud van wapens en paarden. Een ander deel van het regiment werd in 1746 overgeplaatst naar Hulsterambacht en in 1747 naar Maastricht.

De spreiding van een regiment over meerdere garnizoensplaatsen werd wel meer toegepast in tijden van oorlog of oorlogsdreiging en met name bij de cavalerie en dragonders die te paard meer mobiel waren dan bijvoorbeeld de infanterie die hooguit 20 kilometer per dag kon afleggen met de uitrusting geladen op paard en wagen of op platte schuiten.

Loopafstanden tussen Amersfoort & aantal garnizoenssteden

in de tijd van het Staatse Leger :

Bergen op Zoom	22 uren	-	Namen	46 uren
Breda	17 uren	-	Venlo	24 uren
Deventer	11 uren	-	Utrecht	4 uren
Doornik	48 uren	-	Yperen	50 uren
Luxemburg (stad)	69 uren	-	Zutphen	12 uren
Maastricht	34 uren	-	Zwolle	14 uren

De militaire sterkte van De Republiek.

In 1748 op het hoogtepunt van de oorlog, beschikte het Staatse leger over 43.922 eigen manschappen en 51.073 manschappen van veelal buitenlandse beroepslegers in tijdelijke dienst.

Na het tekenen van het vredesakkoord op 17 oktober 1748 (tweede Vrede van Aken) ontsloeg men in fasen de huurlingenlegers, zodat men in 1772 nog uitsluitend eigen troepen (Nationale Regimenten) had, in totaal 41.430 man. Ook deze aantallen werden gereduceerd door de regimenten op vredessterkte te brengen.

Geloof

Het merendeel van de Waalse dragonders in het Staatse Leger was RK, terwijl de officieren in meerderheid bestonden uit Hervormden of Lutheranen en afkomstig waren uit de De Republiek.

Uniform van het Regiment De Mattha

Volgens het uniformoverzicht uit “Les uniformes hollandaise de la Guerre de Succession d’Autriche” zag de aankleding in de tijd van Augustinus er als volgt uit:

Rok	: blauw	- uitmonding	: karmijn
Vest	: licht geel vest	- broek	: donker geel
Knopen	: wit	- hoed	: zwart met witte bies
Zadeldek & pistoolholster	: karmijn met donker gele bies		

De uniformkleuren werden door de regimentskolonels gekozen.

Helaas is er geen regimentsvaandel bewaard gebleven en heb ik ook geen afbeelding daarvan bij mijn onderzoek aangetroffen.

Inkwartiering te Amersfoort.

Het oppermachtige Franse leger was na de val van de vestingstad Bergen op Zoom op 16 september 1747, op marsroute gegaan om ook het laatste bolwerk, de vestingstad Maastricht,

aan te pakken. Het regiment de Mattha dat erin was geslaagd aan krijgsgevangenschap te ontkomen bij de inname van Bergen op Zoom, kreeg opdracht zich onder bevel van Generaal “de Trips” te hergroeperen in Amersfoort en zich daar voor te bereiden om Maastricht te helpen verdedigen in deze laatste grote slag die voor de deur stond.

Omstreeks 20 november 1747 verschenen de eerste compagnieën van het regiment te Amersfoort, namelijk de compagnie van kapitein Baron van Wassenaar, kapitein de Visscher, kapitein Schouten en kapitein de Stocken. De overige compagnieën arriveerden de maanden daarop.

Waarschijnlijk heeft Augustinus bij een van deze kapiteins gediend, daar in de aantekening van zijn huwelijk alleen wordt gesproken over dragonder zonder vermelding van de naam van zijn bevelvoerend officier. Aangezien er op dat moment slechts één dragonderregiment in Amersfoort aanwezig was, kan het niet anders zijn dan dat hij in het regiment van “de Mattha” heeft gediend.

Het gebrek aan kazerneruimte en stallingplaatsen voor de circa 400 dragonders en hun 457 paarden, maakte het noodzakelijk dat inkwartiering werd bedongen bij de burgerij voor man en paard. Op een bevolking van slechts circa 7.500 inwoners binnen de

stadspoorten zijn dit uiteraard grote aantallen, en veroorzaakte veel ongerief voor de burgerij.

Volgens een “Lijst Van Billetten den 19e December 1747”, werd bij Willem van der Lee “op de Langestraat” een tweetal dragonders ondergebracht. Wellicht heeft onze Augustinus onderdak gekregen bij zijn toekomstige schoonvader, daar hij in maart 1748 huwde met een dochter van deze Willem, genaamd Elisabeth van der Lee.

Met de afronding van dit hoofdstuk heb ik onze stamvader Zevenboom vanaf het Hertogdom Luxemburg tot in Amersfoort gevolgd, in welke stad onze stamouders een gezin stichten en de Amersfoortse stamtak tot stand kwam..

Noten:

huwelijken van dragonders in Amersfoort namelijk op 5 maart 1748 Servaas Swinus en op 11 juni 1748 Louis Moreau, waarbij wel dit regiment en compagnie worden genoemd;

In 1749 verlaat het gezin van Augustinus voor korte tijd Amersfoort.

Zie acte van indemniteit Archief Amersfoort d.d. 19-05-1749;

Garnizoensplaatsen waar de hoofdmacht van het Regiment gelegerd was:

1737 Bergen op Zoom

1744 Bergen op Zoom en Aath

1746 Hulsterambacht

1747 Maastricht

1750 Maastricht en Venlo;

boek Vredesgarnizoenen van 1715 tot 1795 etc. van H. Ringoir;

boek De Nederlandse Cavalerie - P. Forbes Wels;

boek De militie van den Staat – het leger van de Republiek der Verenigde Nederlanden – Dr H.L. Zwitser;

boek In ‘t Verschiet en van Nabij – Alexander Polman;

Uniformoverzicht uit Les uniformes hollandais de la Guerre de Succession D’Autriche – www.royalfig.free.fr

boek Het Regiment Huzaren Prins Alexander van Arie Rens.

W.J. Zevenboom

Hoorn, april 2008.